

I Løbet af Aarene 1920 og 21 maatte foruden den S. 4 omtalte Idom-Klokke fem andre Kirkeklokker omstøbes: Marie Malene (Sønderhald H.) fra 1659, Venslev (Ø. Flakkebjerg H.) fra 1730, Farup (Ribe H.) fra 1791, Blovstrød (Lyng-Kronborg H.) fra 1836 og Vejen (Malt H.) fra 1853.

KØBSTÆDERNES SKØDE- OG PANTEPROTOKOLLER.¹⁾

Af Dr. phil. HOLGER HJELHOLT.

1. Indledning.

Under min midlertidige tjenstgøring i landsarkivet for Sjælland i årene 1923—24 stilledes der mig adskillige gange af besøgende spørgsmål angående købstadejendommers historie. Spørgsmål f. eks. af bygningshistorisk art, idet vedkommende ønskede oplysning om, hvornår en i arkitektonisk henseende mærkelig bygning var bleven opført, og hvem der havde opført den. Eller spørgsmål, der udsprang af almindelig historisk interesse i at kende den pågældende bygnings tidligere ejere og beboere. Endelig også spørgsmål, hvis årsag må siges at ligge den historiske interesse noget mere fjernt, som den købstadborgers, der velfornøjet styrede kursen hjemad efter at have indsamlet så megen viden, at han mente dermed at kunne sætte byens stedlige historiograf til vægs.

Sådanne spørgsmål bragte mig naturligt nok til at sysle lidt mere indgående med, hvilke kilder arkiverne indeholder til studiet af købstadejendommenes historie: skøde- og panteprotokoller, brandtaksationer, grundtakster, bygningsafgiftsprotokoller m. m. Af disse kilder må skøde- og panteprotokollerne med de tilhørende registre ubestrideligt kaldes hovedkilden, og af denne

¹⁾ Jeg udtaler herved min bedste tak til min kollega i landsarkivet for Sjælland, cand. mag. Holger Nielsen, der velvilligst har gennemset min afhandling i manuskript, samt til registrator, landinspektør Chr. Andersen, der ligeledes har ydet mig forskellige værdifulde oplysninger.

kilde skal jeg i det følgende give en nærmere omtale. Jeg begynder med en kort oversigt over skøde- og pantevæsenets udvikling, gør dernæst rede for nogle af de ulemper, som man støder på, når man i skøde- og panteprotokollerne vil forfølge en bestemt bygnings ejerrække, og skal endelig fremsætte et par bemærkninger om kendemærkerne på købstadejendommens identitet. Som et tillæg følger en summarisk registratur over købstædernes bevarrede, selvstændige skøde- og panteprotokoller.

2. Skøde- og pantevæsenets udvikling.

Så langt tilbage i tiden som til at gisne om, hvordan ejendomsoverdragelse — skødning — foregik hos germanerne på Tacitus' tid, skal jeg her ikke gå. Jeg vil nøjes med at begynde med bestemmelsen i Jydske lov af 1241, at man skal skøde jord på tinge og ej andetsteds: på det herredsting, som jorden ligger under, eller på sysselting eller på landsting eller for kongen. (Jydske lov I. 37). En lignende bestemmelse genfindes i Danske lov (1683), men bl. a. med en ganske karakteristisk udvidelse, der gælder skødningens genstand: »paa tinge skal mand *huus* og jord skiøde og ej andenstæds«. (D. L. 5—3—28). »Og skulle«, hedder det her endvidere, »alle skiøder læsis og paaskrivis det første eller andet ting næst efter at de ere daterede, om de ere i den provincie daterede, hvor godset ligger. Ligger godset i anden provincie, end skiøderne ere daterede udj, da skulle de til tredie, eller fierde, ting læsis og paaskrivis; Tj ellers kunde de ikke gielde imod lovligen tinglyste breve, indførseler, eller anden lovlig adkomst, enddog de for dem ere daterede.« — Kravet om, at skødning skulde foregå på tinge, udsprang bl. a. selvfølgelig af den større sikkerhed, som en overdragelse her i mange menneskers nærværelse måtte afgive. Denne overdragelsesform, den for nordisk ret ejendommelige tinglæsning eller tinglysning, består som bekendt endnu, men den kan nu næppe betegnes som stort andet end en fortidslevning. Af mine læsere vil der sikkert ikke være mange, der søger ting på de dage, hvor tinglæsning af skøder foregår. Professor *Vinding Kruse* har da også i sin 1923 udkomne bog om *tinglysning* foreslået den gældende form for

tinglæsning afskaffet og erstattet med en offentliggørelse gennem pressen, ved et særligt »tingblad«.

Kundskaben om de vigtige sager, der kom for på tinge: ejendomsoverdragelser, rêtshandler m. m., var det af største interesse at få bevaret for efterverdenen, og bevaret nøjagtig som det var foregået. Da papiret kom i mere almindelig brug, måtte derfor dets anvendelse til opnotering af, hvad der skete på tinge, være selvfølgelig. Den grundlæggende lovbestemmelse er her Kristian III's Dronningborgske reces af 1551, som foreskrev, at alle breve, der udgaves på tinge eller rådhus, skulde registreres: »Item skal hwer tingscriffwer haffue en tingbog, udi huilcken hand skal indtegne alle domme, skiødebreffue, widner, oc alle andre merckelige breffue, som gaar til tinget udi hans tidt, mett samme breffues dato, oc nar samme scriffuer dør eller udi andre maade skillis wed tinget, tha skal then bog indleggis udi god forwaring, paa thet huer kand theraff forfare, om behoff giøres, hues tilforn forhandlidt er . . . Sammeledis skal oc udi lige mode registeris alle breffue, som udgiffues for borgemester oc raad i købstederne, oc samme bog forwaris paa raadhus«.

Ifølge den Dronningborgske reces optræder skødebrevene altså jævnsides med domme, vidner og alle andre mærkelige breve i tingbøgerne. Imidlertid skulde skødebrevene og de hermed ofte snævert forbundne pantebreve i tidens løb skabe sig en særlig protokol: skøde- og panteprotokollen. I Helsingør er der for årene 1583—86 ført en særlig protokol, hvori skøder er indførte, men både før og efter disse år er skøderne ellers at finde i tingbogen. I Køge begynder der en skødeprotokol i året 1587. Det ses ikke, at disse protokoller er fremkaldte ved noget lovbud. Men i 1632 får vi forordningen om underpant i fast ejendom (23. april 1632) med dens bestemmelse: »oc skal en pantebog holdes til hver herids- eller landsting oc enhver efterretning der af skriftelig gifvis, om det gods hannem tilbiudis til pant, anden tilforne til brugelig eller deslige . . . vist underpant sat er.« Samtidig med denne forordning og i henhold til den begynder pantebøgerne for Sjællands landsting. Skødebøgerne, som her er førte særskilt, begynder et par år før. I 1682 har vi forordningen om købstæderne (28. janr.

1682) og dens påbud om, at rettens betjente i alle købstæder, såvelsom på landet, skal holde »rigtig raadstue-, ting-, pante- og skiftebøger, som alle af stift-befalingsmændene, enhver i sit district, skal paategnes, numereres, igiennemdrages og forseignes . . .«. I disse bøger skal indføres, »hvis loven og recessen tilholder, saa og alle ved byen forefaldende forretninger, samt skiøder, pantebreve, skifter og andre deslige justitz-sager . . .«. Fra 1682 begynder da også f. eks. den statelige række skøde- og panteprotokoller for Helsingør købstad. Det følgende år kom jo Danske lov, og den fastslog 1—8—4 udtrykkelig, at der skulde være en særlig protokol for skøder og pantebreve: » . . . een bog, hvorudi alle pante-, mageskifte-, skiøde- og gave-breve, maningsbreve og deslige, efterat de for retten ere læste, og baade af dommeren og skriveren paaskrevne, ord fra ord skulle indførís . . .«.

Med dette Danske lovs udtrykkelige påbud gik det dog mange steder ikke bedre end med så mange andre lovbestemmelser — det efterlevedes ikke — og i en hel række af købstæder begynder de særlige skøde- og panteprotokoller, såvidt ses, først efter forordningen 7. febr. 1738. Af de sjællandske, lolland-falsterske og bornholmske købstæder er der 5, hvis skødeprotokoller begynder netop i året 1738, og 3 andre, hvis protokoller begynder henholdsvis 1739, 1740 og 1741.

Forordningen af 7. febr. 1738 »om pantebøgers og de deraf givne extracters tilforladeligere indrettelse og behandling efterdags« har den daværende generalprokurør Andreas Højer til op-havsmand¹⁾. Den umiddelbare årsag til dens fremkomst var, sådan som også selve dens titel antyder, misligheder, der var begåede ved udstedelsen af pantebogsekstrakter. For fremtidig at forebygge sådanne misligheder, ved hvilke tilliden til pantebøgerne svandt bort og realkrediten rystedes, indførte forordningen dels en kontrol fra oven med pantebøgerne — ved hjemtingene på landet skulde amtmanden, i købstæderne magistraten og ved landstingene landsdommerne årlig med flid eksaminere protokollerne og deres registre, om de tydelig og forsvarlig var indrettede. Og dels bestemte forordningen, at der over protokollerne

¹⁾ Sjæll. register nr. 49, 7. febr. 1738 (rigsarkivet).

fremtidig skulde holdes »accurate alphabetiske registre«, hvad der selvfølgelig i høj grad måtte lette benyttelsen af protokollerne. Iøvrigt indskærpedes det, hvad der som sagt aldeles ikke var ufor-
nødent, at skriverne ved over- og underretter, hvor pantepro-
toller skulde holdes, havde »i alle måder« at rette sig efter D. L.
1—8—4 og holde en »aparte igiennemdragen, forseiglet, pagine-
ret og med behørig stemplet papir indrettet protocoll, hvorudi
de ord til andet skal indføre alle pante-, mageskifte-, skiøde-,
gave- og deslige breve, saa og alle indførsels og udlægs forretning-
er, samt eyendoms domme . . .« Vi træffer her en noget mere
omstændelig opregning af rettigheder over fast ejendom end
i D. L.

Om de »accurate alphabetiske registre« hed det i forord-
ningen, at de skulde indrettes ikke blot på debitorers og kredito-
rers navne, »men paa landet eller ved landstingene, end og over
jordegodser, som pandtsettes, skiødes eller mageskiftes, hvori ey
alleene hovedgaarder men byerne, hvori een eller anden gaard
pandtsettes eller skiødes, skove, møller, kirke- og konge-tiender
og all anden fast eyendom indføres, saa at deraf alle tider, uden
møye, af enhver kand udfindes, om nogen gaard eller gods med
pandt eller i anden maade findes behæftede.« »Paa landet eller
ved landstingene« gjordes de alfabetiske registre således noget
fyldigere end i købstæderne, men når professor Vinding Kruse i
sin nævnte bog (s. 54 f.) skriver, at forordningen påbød »real-
registre« for landets vedkommende, synes dette at bero på en
misforståelse. Ved herreds- og birketingene på landet spillede
skøde- og pantevæsenet iøvrigt på det tidspunkt en forsvindende
rolle. Det frie jordegods læstes ved landstingene, og næsten alt
ufrit jordegods var fæste. Det er vist, udtaler Højer, »at pante-
protocollerne ved hiemtingene paa landet nu omstunder lidet bru-
ges og ere af ringe consequence«, hvorfor han også havde tænkt
sig muligheden af helt at afskaffe disse til fordel for læsning ved
landstingene. Udviklingen førte som bekendt til det modsatte re-
sultat, idet landstingene ophævedes 1805.

Under de drøftelser, der gik forud for forordningen 1738,
var der et spørgsmål, der naturligt trængte sig frem. 10. septbr.

1734 var der for hertugdømmerne udstedt den »Generale und uniforme Constitution wegen der Pfand- und Schuldprotocolle in allen Aemtern, Städten und Landschaften«, og det lå da nær at spørge, om man ikke ved den forestående forordning for kongeriget burde tilstræbe ensartethed med bestemmelserne for hertugdømmerne. Dette mente imidlertid Andreas Højer at måtte afvise. Han lagde her vægten på den »essentielle og vigtige forskiel«, der naturlig udsprang af, at i nordisk ret var tinglysnin-gen nødvendig, men i hertugdømmerne var den bortfalden og erstattet med en anmeldelse. Ifølge den nævnte constitution skulde der i hertugdømmerne holdes to protokoller. I »Schuld- und Pfandprotocoll« havde hver debitor sit eget folium, og den var altså nærmest et slags realregister. Dette var den rette pante-protokol. Men foruden denne skulde der holdes en »Nebenbuch«, hvori kopier af panteforskrivningerne indførtes. Forholdet var altså nærmest lige det modsatte af det i Danmark-Norge. Hovedpantebogen her svarede på en vis måde til »Nebenbuch«, og hovedpantebogens register gjorde samme tjeneste som »Schuld- und Pfandprotocoll« i hertugdømmerne. Om forholdene i hertugdømmerne skal jeg på dette sted endnu bemærke, at først ved forordning af 10. febr. 1813 påbødes det enhver ejer af et hus eller en grund at lade anlægge et folium i »Schuld- und Pfand-protocoll«, og i tidsrummet før denne forordning vil man ikke med sikkerhed kunne vente at finde andet end obligationer indførte i protokollen. Ved prøjsisk lov af 27. maj 1873 indførtes det tyske grundbogssystem i Slesvig og Holsten, og i Nordslesvig anlagdes grundbøgerne i begyndelsen af 1880'erne. Efter genforeningen er det tyske grundbogssystem endnu bleven bestående i »de sønderjydske landsdele«.

Forordningen 1738 holdt sig som betonet til kravet om nøjagtige navneregistre og tog endnu ikke det skridt at kræve, at hver ejendom i registeret fik sit særlige folium: indførelsen af realfolier (realregistre). Kun en halv snes år efter indførtes dog sådanne for hovedstadens vedkommende ved reskript af 27. juli 1759, der tillige påbød, at i alle skøder og pantebreve skulde stedets kvarter og dets matrikelnr. anføres, og i provinskøbstæderne

banede realregistre sig efterhånden og uden formelle påbud vej, om end ikke overalt. Som regel er provinskøbstædernes realregistre dog først indrettede i begyndelsen af det 19. årh., men i hvert fald ofte længe før den næste vigtige forordning om skøde- og pantevæsenet, forordningen af 28. marts 1845, gjorde førelsen af realregistre til almindelig pligt både for by og for land.

Da denne forordning udkom, havde det, kan man vistnok sige, allerede længe været erkendt, at man måtte gå til den reform af pantevæsenet, som realregistres indførelse betød. Om de talrige ulemper, som de ofte skødesløst førte navregistre frembød, når det drejede sig om at finde en ejendoms forhæftelser, skal jeg senere fremsætte et par bemærkninger, og der kunde ikke råde tvivl om, at det vilde betyde en stor lettelse, såfremt man under hver enkelt ejendom kunde få samlet alt angående ejerens adkomst, eventuelle servitutter, forhæftelser m. m.. Allerede i året 1817 havde kancelliet også ved et cirkulære af 19. juli taget sagen op til drøftelse¹). Ved dette cirkulære afkrævedes der retsbetjentene betænkninger om det hensigtsmæssige i realregistres indførelse, og som forbillede for sådanne medsendtes der skemaer over de realregistre, der som nævnt 1759 var indførte for København. Sagen stillede imidlertid igen i bero, dels på grund af de betydelige bekostninger, som dens gennemførelse vilde bevirke, og dels og formentlig navnlig, fordi det for landets vedkommende måtte anses for nødvendigt at afvente tilendebringelsen af matrikuleringen. Ved denne vilde jo de enkelte ejendomme blive forsynede med matrikelnumre, efter hvilke registre kunde indrettes. Jeg skal dog nævne, at ved de inspektionsrejser, som daværende deputeret i Danske kancelli A. S. Ørsted i 1820'erne foretog til undersøgelse af justits- og politivæsenet ved de sjællandske jurisdiktioner, lagde han i købstæderne, hvor det lod sig gøre, et godt ord ind for realregistre og tilrådede sådannes indrettelse²). Men med loven i hånd kunde han ikke gennemtvinge den.

¹) Svarene på dette cirkulære findes blandt bilagene til forordn. 28. marts 1845 (D. kanc. 3 dpt. registr. nr. 182 aa).

²) Se herom de pågældende sager i danske kancelli: »deputeredes arkiver fra embedsrejser. ifølge kgl. resolution af 20. maj 1803«.

Ved forordningen om skøde- og panteregistre af 28. marts 1845, der har Ørsted til ophavsmand, gjordes indførelsen af realregistre som sagt til almindelig pligt både for by- og landjurisdiktionerne. Indførelsen var almindelig, men det bestemtes derimod ikke, at den skulde ske straks. Man mente at burde tage et vist hensyn til jurisdiktioner, hvor man havde velindrettede registre, som man antog at kunne klare sig med endnu i nogen tid. Punkt 1 bestemte herom, at der »efterhånden« skulde udarbejdes »nye realregistre, der give en klar og nøiagtig henvisning til alle de steder i de vedkommende protocoller, der oplyse, hvem enhver eiendom tilhører, hvad der hæfter paa samme, og hvad der iøvrigt er tinglæst, som kan have indflydelse paa eierens ret til at raade over eiendommen.« Enhver ejendom skulde i registeret have sit særlige folium, hvor disse oplysninger indførtes. På forordningens øvrige, meget udførlige bestemmelser for registrenes indretning skal jeg her ikke komme ind. Af foliets 3 rubrikker: adkomster — forhæftelser — anmærkninger er det selvsagt den første, der interesserer topografen mest.

Som jeg allerede har nævnt, var udstedelsen af forordningen om realregistre nødt til at afvente matrikulerings tilendebringelse 1844. Ved denne indførtes for landejendommenes vedkommende de matrikelnumre, hvorefter realregistre over landejendomme affattedes. Matrikuleringen 1844 omfattede jo imidlertid ikke købstadgrundene — nok købstadjorderne —, men for grundenes vedkommende bestod der allerede fra længere tid tilbage matrikel- eller grundtakstnr. eller brandtaksationsnr. Ved sagens drøftelse i 1817 havde man derfor også anset det for muligt for købstadgrundenes vedkommende straks at gå over til realregistre — hvor dette ikke allerede var sket — ved benyttelse af den eksisterende nummerering af grundene. Jeg skal senere vende tilbage til spørgsmålet om købstædernes matrikulering, men her blot nævne, at forordningen påbød, at det for købstæderne ligeledes var matrikelnumrene, hvorefter realregistre skulde indrettes.

3. Nogle ulemper ved forfølgelsen af ejerrækker i skøde- og panteprotokollerne.

Af den korte oversigt over skøde- og pantevæsenets udvikling, som jeg nu har forsøgt at give, ses det, hvordan der i hvert af de fire sidste århundreder kommer en på dette område betydningsfuld forordning: forordningen 1551 om tingbøger, Danske lov 1683 om selvstændige pante- og skødebøger, forordningen 1738 om alfabetiske registre og endelig forordningen om realregistrene 1845. De fire forordninger betegner en stadig større specialisering. — Også i vort århundrede står vi formentlig overfor en betydningsfuld reform på skøde- og pantevæsenets område, i anledning navnlig af det ved genforeningen fremkaldte sammenstød mellem det nordiske, ældgamle tinglysningssystem og det tyske grundbogssystem. På den danske rigsdags bord ligger i øjeblikket, men jo ganske vist sammen med talrige andre lovforslag, også et lovforslag om tinglysning.

I den tidligere nævnte bog af prof. Vinding Kruse har denne fremsat et udførligt motiveret forslag til en ny forordning om skøde- og pantevæsenet, men om det hensigtsmæssige eller uhensigtsmæssige i dette forslag skal jeg selvfølgelig lade juristerne diskutere. At hans forslag i mangt og meget vilde betyde en forenkling af det nuværende noget tunge apparat, er dog ganske givet. Jeg kan ikke nægte mig fornøjelsen her at citere, hvad han skriver om de retsanmærkninger, der trods deres fuldkomne betydningssløshed stadig vandrer fra dokument til dokument. Tingbøgerne opfyldes, skriver han (s. 292 f.) under den nuværende ordning i for høj grad af servitutter og andre rettigheder, der forlængst har mistet enhver realitet. »En servitut forbyder f. eks. svinehold på et areal, hvor nu Vesterbros mest befolkede og be-færdede gader ligger, og hvor enhver anelse af landlig idyl med udsigt til svinehold forlængst hører til de skønne minders verden. Men et sted lever denne idyl stadig videre, nemlig i tingbøgernes verden, og vandrer derfra bestandig over i panteattester, talrige private dokumenter o. s. v. På en ejendom på hjørnet af Ørstedsvvej og Åboulevarden hviler der en servitut, der forbeholder en person jagtret på ejendommens grund mod en årlig afgift af 16

skilling pr. td. land. Men de grønne marker og åen, der var den jagtberettigedes revier, lever også forlængst kun i mindet. Men i tingbøgerne jager vedkommende stadig videre, til nøje underretning for efterslægten, der omhyggelig gang på gang nedskriver mindet i attester og dokumenter.«

— — —

Efter dette lille sidespring fra emnet skal jeg gå over til at omtale *nogle* af de mest iøjnefaldende *ulemper*, der frembyder sig, når man vil forfølge en købstadejendoms historie ved hjælp af de pågældende skøde- og panteprotokoller (eller tingbøger). Som udgangspunkt for omtalen vil jeg vælge et par udtalelser i den betænkning, som by- og rådstueskriver i Ribe, P. R. Steenstrup afgav 25. septbr. 1817 i besvarelse af kancelliets cirkulære af 19. juli om indførelsen af realregistre.

Steenstrup fandt ved sin embedstiltrædelse panteregistrene i en meget dårlig forfatning. Fra året 1812 til sidstafvigte august havde han derfor anvendt al den tid, som hans øvrige embeds-sysler og forretninger levnede ham, til at udarbejde nøjagtige registre. »Jeg gjennemlæste«, skriver han, »11ve panteprotokoller, blad for blad, og extraherte dem derhos, og . . . forfattede . . . nominal og real registre . . . Alligevel fandt jeg . . . at der altid bliver huller og aabninger i følgen nedad fra ældre tid af eiendomsbesidderne, som ingen randsagning kan raade boed paa. — Nu arver t. ex. en myndig søn sin fæderne gaard, og intet passerer om denne transaction ved skjøde- og pantebogen; han sælger dele af den; han køber parceller fra andre gaarde, tildeels i naboebyer, og legger ind derunder; han pantsætter dernæst det hele; han dør; hans enke sælger atter en parcel for at clarere plukgjeld, skiftebekostninger, børnepenge; — hun gifter sig igjen; denne mand sælger atter noget af eiendommene, og køber atter noget. — Nu sælger han gaarden, og skoleholderen, eller bysmeden eller en tilfældig nærværende omløbende glarmester skriver skjødet, hvori overdrages »sælgerens paaboende gaard« med det oprindelige og parcelhartkorn under et, som paa den tid haves dertil, og dette endda ofte urigtig angivet, og uden at adkomster og formandens navn, eller hvorfra hartkornet er kommen, er opgivet. Dette

skjøde ligger da atter hen, til derpaa atter sælges, eller og den annærmende session tvinger kjøberén til at lade sit skjøde læse. — Nu kommer det da til tinglæsning, men intet er passeret ved retten eller pantebogen om det foregaaende, og intet er læst siden den mands skjøde, hvis myndige søn arvede ham, undtagen maaskee en af mellemændenes eller enkernes obligationer, der ey heller nævner hin afdøde mand, som jeg her vil kalde første forhverver . . . « — Skønt gode realregistre, fortsætter Steenstrup derefter, var meget at prise som nyttige, så nyttede de dog ikke i disse tilfælde: »thi hvorledes skulle de kunne afgive det fornødne lys? . . . Det er hos hine forsømmelige, at feylen ligger; thi de bedst indrettede protocoller kunne dog intet indeholde om, hvad der ikke bliver dem tilført.« Efter loven (5—3—28) skulde hus og jord jo skødes på tinge og ej andetsteds: »Men hvad skeer? Noget læses og mere bliver ulæst. — Mange besidde gaarde deres livstid, sælge fra dem, pantsætte dem, paa anden maade forhefter dem, og hverken ere de, eller bryde sig om at blive, legitimerede som eiere; Men, feyler jeg ikke meget, *saa er ingen fuldstændig orden at opnaae, saalænge det gaar saaledes til.* — Med denne forstyrrende og lovstridige uskik forener sig og den, at enhver, som kan skrive bogstaver, giver sig af med at forfatte dokumenter, og paa intet fuskes mere end paa dette.

Naar almuesmanden vil have sig en kjole syet, søger han ikke andre end skræderen, og naar han vil have sig nye støvler, søger han skomageren, Men naar han skal have dokumenter forfattet, som angaae hans velfærd og eiendomme, og hvis rigtige forfatelse kan betrygge hans rettigheder, bidrage til orden, forebygge processer, sikre ham hans ophold i alderdommen, saa tyer han til den første den bedste som kan skrive, og saa skrives der og saaledes som der kan ventes af slige folk. . . . «

Hvad der efter denne Steenstrups betænkning i det væsentlige bevirker de af ham omtalte »huller og åbninger i følgen nedad fra ældre tid af eiendomsbesidderne«, er altså følgende:

Først den ligefremme *undladelse af at opfylde lovens bud* om, at hus og jord skal skødes på tinge. »Noget læses og mere bliver ulæst«, siger Steenstrup. Samme klage træffes også i adskil-

lige af de andre betænkninger fra 1817. F. eks. bemærkes det i den fra Bornholms amt, at beboerne i Allinge og Sandvig sjelden eller aldrig lader deres skøder tinglæse, og at dette også har været tilfældet i Neksø og Sønder herred. I samme betænkning omtales iøvrigt, at det principielle spørgsmål om, hvorvidt en køber kunde tilpligtes at tage skøde på den af ham købte gård, havde været rejst omkr. år 1800, og af landsdommeren på Bornholm var bleven besvaret benægtende. Grunden til, at man undlod at betrygge sin adkomst gennem tinglæst skøde, må jo antages at have været den med tinglæsningen forbundne bekostning, og i denne forbindelse kan nævnes, at de i tinglæste skøder anførte købesummer i ældre tider sikkert må betragtes med en vis varsomhed. I hvert fald mener retsbetjenten i Kolding i sin betænkning 1817 at kunne udtale som sin overbevisning, at af 100 skøder, som der indleveredes til tinglæsning, indeholdt de 90 ikke den rette købesum, men som oftest mindre end den halve.

At undladelsen af at tinglæse skøderne var gammel, derom vidner bl. a. et kgl. missive 1580 22. aug. til alle købstæderne om, at salg eller forpantning af købstadgods skal ske til tinge. Missivet begrundes med, at »vi« er kommet »udi forfaringe, hurredis udi kiøpstederne her udi riget til des er gangit fast uskikkeligen til med, hves kiøpstedguods borgerne hiemmeligen forpante, selge eller bortskiøde . . .« Købstadborgerne har åbenbart ikke været særlig forhippede på at komme af med de skødetønder, der i de tiders regnskaber optræder blandt byernes indtægter.

Som to andre væsentlige grunde til, at der fremkommer huller og åbninger i ejendomsbesiddernes rækkefølge, omtaler Steenstrup, som vi har set, det at der hverken tilføres skøde- og pantebøgerne noget, såfremt en ejendom ved *arv* går over til en anden, og ejheller, om et sådant ejerskifte sker ved *giftermål*. Klagerne over, at der ikke i disse tilfælde tinglæses noget, går i det hele som en rød tråd gennem næsten alle betænkningerne fra 1817.

M. h. t. ejendomserhvervelse ved arv savnes der endnu, som Vinding Kruse i sin ofte omtalte bog siger, en almindelig forskrift om, at der her skal ske tinglysning. Vinding Kruse vil da

også have en sådan forskrift indsat i sit forslag til en ny tinglysningsslovgivning. Om ejendoms erhvervelse ved giftermål indeholder derimod forordningen af 28. marts 1845 § 10, at i realregistrenes adkomstrubrik skal det anføres, om adkomsten f. eks. beror på vielsesattest, hvad der vel igen vil sige, at en sådan må tinglyses.

De årsager til huller og åbninger i ejendomsbesiddernes række, som jeg nu i tilslutning til den Steenstrupske betænkning har fremhævet, var jo på det tidspunkt gældende, selv hvor man forsøgte sig med indrettelsen af realregistre. Og hvor man kun havde alfabetiske registre at ty til, led disse, selv efter bestemmelsen i fr. af 1738 om, at de skulde være »accurate«, ofte af mangler, der både da og navnlig for eftertiden måtte gøre det vanskeligt at efterspore en ejendoms tidligere besiddere. En sådan vanskelighed ligger f. eks. i datidens vaklende navneskik, der let vil kunne berede én faldgruber. I det 19. årh.s første halvdel forsøgte kancelliet som bekendt at gennemtvinge faste familienavne, men der gik lang tid hen, før dette forehavende kronedes med held. I forordningen 1845 fastsloges også, at navneregistrene skulde føres på familienavne. Heroverfor betonedes imidlertid byskriveren i Rønne i en indberetning til kancelliet, at »her paa Bornholm, i det mindste i denne jurisdiction, vil samme [brugen af binavne] ikke kunne anvendes uden at afstedkomme den største forvirring. Bornholmerne have nemlig den særegne vane at antage foruden deres familienavne snart et snart et andet binavn.« Som eksempel anførte han en mand, der i panteregistrene snart kaldtes Thomas Rasmussen, snart Th. R. Rønne og snart Th. R. Pelle! Når registret førtes på fornavn, vilde man snart blive klar over, at det var samme person, de pågældende dokumenter angik, medens dette vilde være aldeles umuligt ved et register holdt efter binavnet. — Overfor disse grunde bøjede ministeriet sig og tillod på Bornholm registrenes førelse på fornavn, helst tillige dog på binavn¹⁾. Ganske pudsigt virker det at se, at ifølge indberetning 1845 fra Stege er navneregistret for byen ført på binavne, men for

¹⁾ Brevnr. 4074—75, 2. oktober 1848. Justitsmin. 2. dpt.

Møen herred på fornavne — dog ses det, at mølleren Jochum Abrahamsen er indført på efternavn — dette være nu enten på grund af hans sociale stilling eller af en vis sky for for stærkt at betone navnet Jochum¹⁾.

En anden og større vanskelighed end den vaklende navneskik findes dér, hvor man, som stundom er tilfældet, kun har ført de alfabetiske registre på deres navne, der udsteder skøderne. Såfremt der i et sådant skøde ikke påberåbes den gamle adkomst, bliver det jo herved overhovedet umuligt at forfølge ejerrækkerne tilbage. — Kommer man endelig forud for tidspunktet for navne-registres indrettelse, så står der ikke anden vej åben for én end den brydsomme blad for blad at gennemlede den pågældende skøde- og panteprotokol eller tingbog.

4. Om kendemærker på købstadejendommens identitet.

De bemærkninger, som nu er fremsatte om skøde- og pantevæsenet og de herhenhørende protokoller, gælder i det store og hele både for land og by, selv om jeg har forsøgt navnlig at tage hensyn til forholdene i købstæderne. Jeg skal nu til slut fremsætte et par bemærkninger om, hvordan man konstaterer, hvorvidt en i forskellige skøder omtalt ejendom er *identisk* eller ej, og jeg skal her så godt som udelukkende holde mig til købstadejendommene. Forholdene i land og by er også i denne henseende ret forskelligartede.

Når man nutildags skal opsætte et eller andet dokument om en købstadejendom, så har man jo både gadens navn, gadenr. og matrikelnr. til at individualisere ejendommen med, skille den ud fra de måske hundreder af lignende ejendomme. Men som bekendt var forholdet et ganske andet i ældre tid. Således udtrykker statholderen i Norge, grev Chr. Rantåau, i en betænkning i anledning af forordningen 7. febr. 1738 et stærkt ønske om at få gårde og huse i købstæderne nummererede: »thi den fremfarne tid har lært, at mange har ikke anderledes beskrevet den gaard,

¹⁾ Indberetningen findes ved brevn. 565—66, 25. febr. 1847. Danske kanc. 2. dpt.

de har pantsatt, end med de ord: Min nu iboende gaard. Andre derimod nævnt gaardens naboer paa begge sider, men ikke gaardens gade. Der og findes de kiøbstæder, hvorudi gaderne ey har navn, eller gadernes navne fra gammel tid af ere blevne forandrede.« At det under sådanne forhold vilde være »en oplyselig rettesnor«, om gårdene fik numre, siger sig selv, men før grev Rantzaus ønske blev virkelighed, skulde der dog endnu gå lang tid hen. For »storstaden« København bestemtes, som det er nævnt, i 1759, at matrikelnr. skulde anføres i skøderne, men først i århundredets slutning gennemførtes, at disse matrikelnr. skulde påmales husene. I sin underholdende bog »Københavnske gader 1720—1795« (1924) fortæller Hugo Matthiessen om, hvordan de handlende forud for denne foranstaltning i deres avertissementer karakteriserede deres ejendomme enten ved skiltene eller ved opgivelser som »hvor to grønne træer er udenfor døren« o. s. v. De påmalede husnr. var som sagt matrikelnr. Gadenr. indførtes i København først 1859.

For købstæderne i almindelighed kan det sikkert nok siges, at nummerering af ejendommene først fremkaldtes ved forordningerne om brandforsikring. Medens brandforsikringen for København som bekendt går tilbage til tiden kort efter den store ildebrand i 1728, stammer provinskøbstædernes brandforsikring først fra anordning af 13. janr. 1761. Om den derved bestemte taksationsforretning af bygningerne hed det, at derudi ordentlig skulde anføres »først kiøbstædens navn, dernæst gadens navn og alle de derudi værende huuse og bygninger separat for sig med nummer anført, samt beboernes eller eyerens navn . . .« Taksationsforretningen skulde efterses hver 10. år. Det var tilladt også andre end købstadbeboere at indtræde i forsikringen, hvad først afskaffedes 1792 ved særskilte brandforsikringsanordninger for købstæderne og for landet.

Den i taksationsforretningen indførte nummerering af købstadejendommene blev grundlaget for talrige af de først indrettede realregistre fra slutn. af det 18. og begyndelsen af 19. årh. De fynske købstæder gik her i spidsen, idet stiftamtmand Frederik Buchwald i 1790 fik indført realregistre for alle de ham under-

lagte købstæder. Disse registre er indrettede efter *brandforsikringsnumre*. Som det fremgår af en kancellipromemorie af 8. okt. 1791 fik Buchwald ligeledes malet numre på enhver gård og ethvert hus i samtlige stæder i stiftet »for at udmærke og skjelne den ene gaard i kjøbstæderne fra den anden og give enhver et paalideligt kjendetegn.« Disse numre, der må være de nævnte brandforsikringsnumre, skulde endvidere efter hans befaling anføres i alle fremtidige skøder og pantebreve.

Skønt brandforsikringsnumrene således i særlig grad fandt anvendelse ved og muliggjorde de først indrettede realregistre for købstæderne, så blev det dog ikke dem, men derimod *grundtakst-* eller *matrikelnumrene*, der gik af med sejren, da fr. 28. marts 1845 påbød den almindelige indførelse af realregistre. Den væsentligste grund til at skubbe brandforsikringsnumrene til side til fordel for matrikelnr. fandt man i de førstes foranderlighed ved omtaksationerne hvert 10. år. Både i betænkningerne 1817, i Ørsteds indberetninger fra hans inspektionsrejser i 1820'erne og i forarbejderne til selve forordningen af 1845 fremhævedes det, hvordan brandnumrenes foranderlighed var en ulempe for de efter dem indrettede realregistre. Om det for Ringsted indrettede realregister hed det f. eks. i Ørsteds nævnte indberetninger, at det behøvede omarbejdelse, da ejendommene i det var anførte under de ældre brandnr., der ikke svarede til dem, hvormed de nu betegnedes, så at registeret kun kunde benyttes ved hjælp af det kendskab til ejendommene, som protokolføreren ellers besad. I modsætning til brandnumrenes foranderlighed betonedes fordelene ved uforanderligheden af grundtakst- og matrikelnumre. § 6 i forordningen 1845 fik følgende ordlyd: »I kjøbstæderne blive registrene at indrette med hensyn til de nummere, som byens bygninger eller bygningsgrunde have faaet ved den sammesteds foretagne matriculering. Skulde der være nogen kjøbstad, hvori en saadan ikke er indført, eller denne skulde være saa uregelmæssig, at den ikke kan lægges til grund for et velordnet skiøde- og panteregister, bør en vel indrettet matriculering foranstaltes af communalbestyrelsen . . .«

Der er i denne paragraf adskillige ting, som der kan være

grund til at fæste opmærksomheden ved. Der omtales for det første intet om, hvornår købstædernes matrikulering har fundet sted. Der råder dernæst usikkerhed om, hvorvidt der i alle købstæder har fundet en matrikulering sted, og der er ligeledes tvivl om, hvorvidt den eventuelle matrikulering har en sådan regelmæssighed, at den kan bruges ved indrettelsen af realregistre. Endelig udtales det, at matrikuleringen er et kommunalt anliggende.

Dette sidste gælder dog ikke med hensyn til den først foretagne matrikulering af købstadgrundene. Denne fandt sted i henhold til §§ 4 og 5 i forordningen 28. janr. 1682 om købstæderne og foregik således omtrent samtidig med matrikuleringen af landejendommene, hvis resultat var matriklen af 1688. Mellem skyld-sætningen af landbrugsjord og købstadgrunde var der dog en meget væsentlig forskel. Den såkaldte grundtakst i købstæderne fremkom på den måde, at man først takserede bygninger og grund enten hver for sig eller tilsammen; i første tilfælde lagde de to summer sammen, derpå delte resultatet med 8, som så blev grundtaksten¹). Af denne påbød forordningen, at der skulde svares 5 procent i skat til staten. Taksten sattes under hensyn til ejendommenes mere eller mindre heldige beliggenhed til næring og brug. Købstadjorderne — ager, eng og haver, »som ikke hos gaardene ligger, og dermed ere incorporerede« — skulde derimod takseres som anden landbrugsjord til tønder hartkorn.

I henhold til denne forordning indrettedes der i de fleste danske købstæder grundtakster, dog f. eks. ikke i de bornholmske¹). Men den påbudte grundskat til staten hævedes allerede ved forordning 29. decbr. 1694. Derimod vedblev grundtaksterne at have betydning m. h. t. de kommunale skatter, idet disse som regel blev lignede halvt på grunden og halvt på næringen (sml. D. L. 3—6—2

¹) Carl Christiansen: Bidrag til dansk Statshusholdnings Historie under de to første Enevoldskonger, II 1922, s. 506 siger, at vurderingen kun gjaldt bygningerne, idet han har misforstået udtrykket i forordningens § 5 »huse« som kun gældende bygningerne, ikke grundene.

²) Sml. G. Knudsen: De danske matrikler og deres benyttelse ved historiske undersøgelser, s. 27 f. (i »Fortid og nutid« 2. bd. 1919).

og 3, forordn. 5. maj 1683). At grundtaksterne imidlertid forholdsvis hurtigt måtte blive et ret vilkårligt skattegrundlag, siger dog sig selv. I dem indgik jo, som set, ikke blot den temmelig konstante grundværdi, men tillige den langt mere variable bygningsværdi. Trangen til nye grundtakster kom da også senere stærkt frem, men da staten ikke længer havde nogen direkte interesse i dem, blev spørgsmålet om nye grundtakster nærmest afhængigt af de pågældende byers øvrigheder, og tidspunkterne for nye grundtaksters indrettelse er derfor yderst forskellige. Jeg skal her blot lige nævne, at der af kancelliet i slutningen af det 18. årh. approberedes indrettelsen af nye grundtakster for Kalundborg, Roskilde og Holbæk¹). Taksationen fandt for disse tre byer sted efter ensartede regler, og idet man så bort fra bygningernes værdi. Hvor uheldigt det havde været at medtage denne ved de første taksationer, belæres vi bl. a. om i den forestilling, hvormed Roskilde borgere begrundede deres ønske om en ny grundtakst: »Analerne overbeviiiser os om«, skrev de, »at adskillige af de danske kjøbstæder har undergaaet en overordentlig forandring i det sidste aarhundrede, og vistnok desværre har denne bye været iblandt de, som tiderne mærkelig har omstøbt, saa hvor nu er en liden gaard eller huus, har forhen været en stor og skøn gaard, og saaledes omvendt, hvor nu er en stor gaard, har forhen været en liden . . .« — 2 store og smukke kort over Roskilde, indeholdende gadenavne og grundtakstnumre, optoges i 1790—91 i anledning af den nye grundtakst og findes bevarede i matrikelsarkivet. Det i lignende anledning over Holbæk i året 1794 optagne kort findes i Holbæk bymuseum.

Trods de adskillige nye grundtakster, som det 18. og første halvdel af det 19. årh. bragte, var det dog med god grund, at forordningen 1845 udtrykte sine tvivl, om der i alle byer forefandtes en matrikulering, der kunde lægges til grund for realregistrenes indrettelse. F. eks. i Åkirkeby og Neksø sinkedes denne i høj grad, fordi man først måtte have bragt matrikelnumrene i orden. I fortalen til Neksø realregister, udarbejdet ca.

¹) Danske kancelli brevn. 712, 7. marts 1789; 1625, 16. maj 1789 og 3848, 23. august 1794.

1854, hedder det således, at matrikelnumrene på gårde og huse forhen befandtes nærmest i et helt vildereede. I dokumenter havde man brugt snart et, snart et andet nummer om samme ejendom, snart et brandnummer, snart et matrikelnummer, og på en stor, om ikke den største del af gårdene og husene i byen fandtes overhovedet intet nummer. Helt tummelumsk i hovedet bliver man ved i Åkirkebys realregisters fortale at læse om, hvordan rækkefølgen i den gamle matrikulering betegnede »snart et huus i byen, snart en gård på marken, snart i øst, snart i vest, atter igjen i byen osv., alt uregelmæssigt og i en uorden«, så at det hverken kunde eller burde benyttes ved nye realregistres forfærdigelse.

Den ensartethed i matrikuleringen, som der for landets vedkommende allerede var opnået ved den ny matrikel 1844, skabtes for købstæderne først som følge af loven 11. febr. 1863 om den kommunale beskatning i købstæderne udenfor København. I motiverne til loven bemærkedes det, at den nødvendige forudsætning for den hidtilværende kommunale beskatning, tilstedeværelsen af hensigtsmæssige grundtakster, tildels aldrig havde været til stede. I lighed med, hvad der, som vi har set, allerede var sket ved indrettelsen af grundtakster f. eks. for Kalundborg, Roskilde og Holbæk, foresloges den gamle grundtaksts to elementer — grunden og de derpå værende bygninger, hvis forening til en samlet ansættelse betegnedes som unaturlig — opløst. Kun grundene skulde vurderes, og i lovens §§ 4 og 5 angaves nærmere regler for en sådan vurdering. Grundene skulde opmåles og kortlægges, og der skulde udarbejdes en fuldstændig matrikel, »indeholdende hver enkelt eiendoms matriculnummer, eierens og brugerens navn, hvert taxtstykkets geometriske og reducerede maal og eiendommens samlede hartkorn . . .« Gader og veje matrikuleredes ikke. — Udarbejdelsen af disse matrikler strakte sig dog helt ind i 1880'erne, f. eks. er matriklen for Hillerød købstads bygrunde indrettet 1881. Et eksemplar af matriklerne tillige med de da optagne bykort findes i matrikelsarkivet, hvor ligeledes omskrevne eksemplarer findes. I matriklerne indføres forandringer af grundene under henvisning til M. C. J. journalen eller til forandringsprotokollen.

Som det fremgår af ovenstående, er der i tidsrummet mellem grundtaksterne 1682 og de i henhold til loven 1863 indrettede matrikler ikke tale om nogen ensartet udvikling i henseende til de forskellige købstæders matrikulering. Når man vil forfølge en købstadejendoms historie og fastslå en i forskellige dokumenter omtalt ejendoms identitet, gælder det da om at klare sig, hvordan matrikuleringen i den pågældende købstad har udviklet sig i nævnte tidsrum, og på hvilke numre realregistre har været indrettede, og hvilke numre skøderne har brugt. Men en redegørelse for hver købstads herhenhørende forhold har naturligt måttet ligge uden for nærværende afhandlings rammer. I den følgende oversigt over de til landsarkiverne afleverede realregistre er det dog angivet, efter hvilke numre disse er indrettede, men f. eks. ikke fra hvilken tid de stammer. I realregistre selv er der dog som regel tilstrækkelige henvisninger til, at man kan komme fra en matrikulering til en anden eller fra et brandnr. til et grundtakst- eller matrikelnr. Forskellen mellem grundtakst- og matrikelnr. synes nærmest at være den, at det sidste har fortrængt det første. I fr. 1845 og loven 1863 er der som set kun tale om matrikelnr., og det ses også i hvert fald enkelte steder, at oprindelige grundtakstnr. senere op i tiden benævnes matrikelnr. I dette tilfælde har benævnelsen fra landet således vundet sejr over byerne.

Ligesom jeg har måttet lade en redegørelse for hver enkelt købstads matrikuleringsforhold ligge, således har jeg også gjort dette med hensyn til forholdet mellem købstadgrundene og købstadjorderne. At disse er bleven matrikulerede sammen med landet i 1680'erne og 1844, er dog lige nævnt. I realregistre for købstadgrundene vil man ofte tillige finde markjorderne, enten disse nu er anførte under det nr. i byen, hvortil de hørte, eller under særskilte løbenumre eller matrikelnumrene fra 1844.

TILLÆG.

Summarisk registratur over de i landsarkiverne beroende selvstændige skøde- og panteprotokoller for købstæderne.

De tre landsarkiver eller, som de da kaldtes, provinsarkiver indrettedes som bekendt i henhold til lov af 30. marts 1889 om oprettelse af et rigsarkiv som opbevaringssteder for lokaløvrighedernes ældre arkivalier. De toges i brug i begyndelsen af 1890'erne. Den grundlæggende bestemmelse om lokaløvrighedernes afleveringer af arkivalier til landsarkiverne er bekendtgørelsen af 10. marts 1891, men denne undtog skøde- og pantevæsenet fra afleveringspligt. Allerede forud for landsarkivernes oprettelse — i 1880'erne — var dog en del gamle skøde- og panteprotokoller bleven afleverede fra embederne til geheimearkivet, og de afleveredes herfra ved landsarkivernes oprettelse til disse. I begyndelsen af det 19. årh. afleverede endvidere flere embeder frivilligt nogle af deres ældre skøde- og panteprotokoller. En fast regel med hensyn til afleveringerne blev imidlertid først givet ved bekendtgørelsen 1. april 1919, der bestemte, at skøde- og panteprotokoller ældre end 1848 samt registre til disse, der var omskrevne og ikke længere benyttedes, skulde indsendes til landsarkiverne inden 1. septbr. 1919. Slutningsåret for de i landsarkiverne beroende protokoller vil derfor som regel være omkring år 1848, om end nogle enkelte embeder har afleveret deres protokoller adskilligt længere frem i tiden.

Med hensyn til den følgende summariske registratur skal jeg gøre et par bemærkninger. Købstæderne er indenfor de landsarkiver, hvorunder de henhører, opførte i alfabetisk orden. Efter købstædernes navne anføres begyndelses- og slutningsåret for de i landsarkiverne beroende selvstændige skøde- og panteprotokoller, ligesom det bemærkes, om der er huller i rækken af disse. Dernæst angives det, hvorvidt der til landsarkiverne er afleveret realregistre (RR.), og efter hvilke numre disse er indrettede. Realregistrene er medtagne af hensyn til deres ovenfor omtalte store betydning ved studiet af en ejendoms ejerrække. Registra-

turen over realregistrene gør dog for så vidt ikke krav på fuldstændighed, da enkelte mindre vigtige er udeladte. Udeladte er også realregistre for markjorderne, der dog som regel vil findes for et lignende tidsrum som for købstadgrundene, enten de nu er medtagne i registrene for disse eller har særskilte protokoller. Om markjordernes numre er ovenfor talt. — Ved realregistrene anføres det omtrentlige årstal for deres indrettelse, hvad der altså vil sige, at man i dem kan vente at finde anført de dagældende skøder og adkomster, og dernæst anføres, hvor længe de omtrent har været i brug.

For de i landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm beroende protokollers vedkommende har jeg selv udarbejdet registraturen, et ikke altid let arbejde, da kun de færreste protokoller forhen var registrerede, og realregistrene ofte udkræver en længere undersøgelse. Muligt kan der derfor også i mine opgivelser være indløbet en eller anden fejl. For Fyns og for Jyllands vedkommende er registraturerne velvilligst udarbejdede af de pågældende landsarkiver, og for de nordslesvigske købstæders vedkommende skyldes opgivelserne min kollega mag. art. Gribsvad, bestyrer af arkivdepotet i Åbenrå. Om afvigelserne mellem skøde- og pantevæsenet i kongeriget og i Slesvigs købstæder er tidligere (s. 36 f.) talt. Efter de slesvigske købstæders navne anføres årstallene for »Schuld- und Pfandprotocoll«, dernæst de bevarede »Nebenbücher«, og endelig er der for de to af byerne særlige »Kontrakt- og licitationsprotokoller« eller »Ekspeditionsprotokoller«, hvori adkomster findes indførte. — At der ved udarbejdelsen af registraturerne kan være fulgt et lidt forskelligt skøn, er rimeligt.

Sluttelig betoner jeg, at registratures angivelser jo må tages som gældende i øjeblikket. Slutningsårene vil stadig kunne forrykkes ved afleveringer fra de pågældende dommerembeder. Imidlertid vil det forhåbentlig ikke blive betragtet som uden betydning at få den følgende oversigt over alt det ældre til arkiverne afleverede og for den historiske forskning lettere tilgængelige materiale.

Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm.

Aa se Å!

Allinge-Sandvig (Hammershus birk) 1693—1837. RR. (Matr. nr.) 1834—ca. 1880.

Frederikssund 1738—1839 (for 1738—1809 sammen med Slangerup).

Hasle 1721—1844. RR. (Matr. nr.) 1834—ca. 1880.

Helsingør 1583—86, 1682—1862. RR. (Brandnr.) indrettet 1829 og indeholdende alle ældre skøder og adkomster, så vidt det da var gørligt at udfinde.

Hillerød 1712—1847. RR. (Matr. nr.) ca. 1820—80.

Holbæk 1706—1846. RR. (Grundtakstr.) ca. 1830—90; her findes en rubrik: »ældre adkomster« med adskillige ældre skøder.

Kalundborg 1703—46, 48—1849. RR., formentlig indrettet ca. 1740 på brandtaksationsnumre af 1736, ført til ca. 1760 og indeholder flere oplysninger om ejerforhold så langt tilbage som til midten af 17. årh. RR. (Matr. nr.) ca. 1827—ca. 1865.

Korsør 1684—1849. RR. (Matr. nr.) ca. 1792—1870 (sml. Realforhæftelsesreg. 1832—55, hvori er indført gl. adkomster fra 1790 af).

København 1681—1718, 22—24, 28—99¹).

Køge 1587—95, 1638—73, 86—1847. RR. (Matr. nr.) ca. 1815—1861.

Maribo 1738—1848. RR. (Matr. nr.) 1832—ca. 1895.

Nakskov 1641—61, 66—96, 1705—20, 1725—1847 (for 1641—61, 66—82 dog udelukkende pantebog). RR. Matr. nr. ca. 1862—63—95.

Neksø 1741—1841. RR. (Matr. nr.) ca. 1854—85, men indeholder alle skøder og adkomster efter $\frac{1}{8}$ 1801.

Nykøbing F. 1691—1835. RR. (Matr. nr.) ca. 1801—88.

Nykøbing S. 1738—1845.

Nysted 1772—1804, 06—46. RR. (Matr. nr.) 1834—ca. 1910.

¹) Alle realregistre findes endnu i byrettens pante- og brevskriverkontor, også de ældste i henhold til reskriptet 1759 indrettede, hvis praktiske betydning formentlig turde være ringe, men den historiske desto større.

- Næstved* 1633—46, 62—1713, 1718—1867 (for 1633—46, 62—ca. 85 dog udelukkende pantebog).
- Præstø* 1739—1845.
- Ringsted* 1748—1844 (rådstueprotokollen 1719—49 er for 1720—38 tillige pante-, men ikke skødebog). RR. (Brandnr.) omfatter tiden ca. 1748—1840.
- Roskilde* 1727—1848. RR. (Matr. nr.) ca. 1825-30—ca. 1858.
- Rødby* 1775—1847.
- Rønne* 1720—1847. RR. (Matr. nr.) 1781—1820 (d. v. s. indeholder de i skødeprotokollerne for disse år indførte skøder), 1832—1880.
- Sandvig* se Allinge.
- Sakskøbing* 1729—1846. RR. (Matr. nr.) 1833—68.
- Skelskør* 1729—1849.
- Slagelse* 1695—1850. I de særskilte navnregistre til skøde- og panteprotokollerne findes bagi indrettet »ejendomsregistre«, hvor hver 50 matr. nr. har sine særlige folier, på hvilke i kronologisk orden anføres alle de tinglæste transaktioner, der vedrører disse numre. Det første af disse registre indeholder de ^{30/11} 1815 gældende skøder og panteobligationer, medens de følgende registre indeholder alle herefter gående skøder og obligationer. Disse registre findes til 1859.
- Slangerup* (nedlagt som købstad ved reskript ^{12/5} 1809) 1738—1809.
- Sorø* 1738—1844. RR. (Matr. nr.) ca. 1800—60.
- Stege* 1738—1849. RR. (Brandnr.) ca. 1832-33—ca. 1867.
- Storehedinge* 1720—1874. RR. (Matr. nr.) ca. 1810—75.
- Stubbekøbing* 1740—1848. RR. (Brandnr.) 1838—62.
- Svaneke* 1686—1859.
- Vordingborg* 1700—1841. RR. (Matr. nr.) ca. 1838—ca. 1912.
- Åkirkeby* 1747—1840. RR. (Matr. nr.) ca. 1856, men omfattende skøder og adkomster fra ca. 1810, — ca. 1890.

Landsarkivet for Fyen.

- Assens* 1652—96, 1702—1841 (for 1652—96 kun pantebog) RR. (Brandnr.) 1790—1844.

- Bogense* 1696—1839. RR. (Brandnr.) 1790—1824.
Fåborg 1714—1837. RR. (Brandnr.) 1790—99, 1804—23.
Kerteminde 1683—1731, 1765—1843. RR. (Brandnr.) 1790—1898.
Middelfart 1733—1865. RR. (Brandnr.) 1790—
Nyborg 1675—1844. RR. (Brandnr.) 1790—1829. RR. (Matr. nr.) 1856—81.
Odense 1683—1716, 1724—1844. RR. (Brandnr.) 1790—1830. RR. (Matr. nr.) 1830— og 1857—
Rudkøbing 1652—1706 (kun pantebog), 1742—1840. RR. (Brandnr.) 1790—1840.
Svendborg 1683—1847.
Ærøskøbing 1625—34. »Schuld- und Pfandprotocoll« 1751—1867, »Nebenbuch« 1751—1867 (Med undtagelse af protokollen for 1625—34 er protokollerne, som det ses, for Æ. indrettede i overensstemmelse med forholdene i Slesvig).

Landsarkivet for Nørrejylland.

Aa se Å.

- Ebeltoft* 1747—1830.
Fredericia 1682—1839. RR. (Matr. nr.) ca. 1779 ff. og ca. 1850 ff.; RR. (Husnr.), indrettet 1816.
Frederikshavn 1818—47. RR. (Matr.nr.) 1858—90.
Grenå 1740—1847. RR. (Husnr.) c. 1748—1872.
Hjørring 1696—1703, 1718—30, 1738—1844. RR. (Matr.nr.) ca. 1830—67.
Hobro 1738—1846.
Holstebro 1728—1843.
Horsens 1683—1846.
Kolding 1691—1844.
Lemvig 1760—1828.
Mariager 1695—1855. RR. (Matr. nr.) ca. 1779—1856, indrettet 1820.
Nibe 1770—1846.
Nykøbing M. 1738—1843. RR. (Husnr.) ca. 1828—94, indrettet 1835. RR. (Matr.nr.) indrettet c. 1900.

Randers 1694—1709, 1716—1848. RR. (Husnr.) indrettet ca. 1817
og RR. (Matr. nr.) indrettet ca. 1832.

Ribe 1643—1712, 1737—1809, 1814—45.

Ringkøbing 1738—1847. RR. (Husnr.) indrettet ca. 1818.

Skagen 1781—1849.

Skanderborg 1765—1852. RR. (Matr.nr.) indrettet 1842.

Skive 1749—1847. RR. (Matr. nr.) ca. 1830—82, indrettet 1863.

Sæby 1684—1731, 1758—1841. RR. (Matr.nr.) indrettet ca. 1860.

Thisted 1738—1846.

Varde

Veje 1726—1841. RR. (Husnr.) 1847—53. RR. (Matr.nr.) 1848
—63.

Viborg 1683—1855.

Ålborg 1685—1847. RR. (Husnr.) ca. 1782—1830, 1830 ff. RR.
(Matr. nr.) ca. 1840—83.

Århus 1671—1844. RR. (Matr. nr.) 1796—1829. RR. (Brandnr.)
ca. 1800—1850.

Arkivdepotet i Åbenrå for de sønderjydske landsdele.

Aa se Å.

Haderslev 1698—1884. »Nebenbuch« 1698—1884. Ekspeditions-
protokoller 1769—1878.

*Sønderborg*¹⁾ 1735—1884. »Nebenbuch« 1819—82.

Tønder 1734—1882. »Nebenbuch« 1734—1883. Licitations- og
kontraktprotokoller 1809—80.

*Åbenrå*¹⁾ 1708—1883. »Nebenbuch« 1734—1884.

¹⁾ Protokollerne for disse to byer er endnu ikke afleverede til depotet, men medtages, da afleveringen vil ske i nærmeste fremtid.